

Te vondeling gelegd: Peregrina van de Keer (1731-1734)

Het te vondeling leggen van kinderen komt al sinds mensenheugenis voor. Mozes werd, zoals in het Oude Testament is te lezen, door zijn ouders in een biezen mandje op de Nijl gelegd. Twee andere bekende vondelingen uit de geschiedenis zijn Romulus en Remus. Volgens een Romeinse legende werden zij op de oever van de rivier de Tiber achtergelaten. Zij werden echter gevonden door een wolvin die hen meevoerde en zoogde als haar eigen welpen, tot een schaapherder hen vond en meenam naar huis. Toen Romulus en Remus groot waren geworden gingen ze terug naar het gebied waar ze met de wolvin hadden geleefd. Daar stichtte Romulus, nadat hij zijn tweelingbroer in een ruzie had gedood, in 753 voor Chr. de stad Rome. Een bekende Nederlandse vondeling was Anne Vondeling (1916-1979), vooraanstaand lid van de Partij van de Arbeid en o.a. oud-voorzitter van de Tweede Kamer.

Noodsituatie

De redenen waarom mensen hun kinderen te vondeling legden kunnen divers zijn. Het moederschap kon ongewenst zijn omdat er geen vaste relatie was, omdat de ouders niet waren getrouwd, omdat de ouders in een economische noodsituatie verkeerden waardoor zij geen mogelijkheden zagen om hun kind groot te brengen, omdat de moeder in psychische nood verkeerde, enz.

Ook op de dag van vandaag gebeurt het dat kinderen te vondeling worden gelegd, zij het dat het tegenwoordig in Nederland iets heel uitzonderlijks is. Steeds gaat het dan om een noodsituatie. Want een kind aan zijn lot over laten, doe je als ouder niet zo maar. Dat gebeurt slechts, als iemand helemaal geen andere uitweg meer ziet.

Te vondeling gelegd bij de herberg op de Keer

In 1731 werd in Den Dungen voor het café van de weduwe Toebak op de Keer een te vondeling gelegd meisje aangetroffen. In de armenrekening over het jaar 1731 staat het volgende vermeld:

Alsoo op den 5 augustus 1731 s'morgens voor het huys van Bettie wed Wouter Toebak is gevonden een jong geboorne kint, welck kint op ordre van den heer officier door den rendant en sijn successeur is opgehaalt en gebragt ten huysse van de voorn. wed Toebak en het selve aldaer gelaaten tot den 10 dito ten eynde off iemand na het selve hadden comen uytsien edogh te vergeefs ...

Omdat niemand het kind was komen ophalen, werd hierna door de officier het armbestuur van Den Dungen ingeschakeld. Deze besteedde de verzorging van het kind voor een bedrag van 14 stuivers en 8 penningen per week uit aan Christina, de weduwe van Francis Ondersteyn. Tot 12 september van dat jaar bleef het kind bij Christina Ondersteyn.

Dat het kind te vondeling werd gelegd bij een café, geeft aan dat gehoopt werd dat het kind snel gevonden zou worden en dat men zich over de pasgeborene zou ontfermen. Bij een café komen immers regelmatig mensen. Bovendien was het café van de weduwe Toebak niet zo maar een achteraf cafeetje. Het lag aan de Boschpad, de wegverbinding tussen Den Dungen en Den Bosch, en bevond zich feitelijk op het dijklichaam.

Het gebied "De Keer" met op de achtergrond het pand Bosscheweg 60. In 1731 had de weduwe Toebak daar een herberg.

Bij extreem hoog water werd er vanaf hier via de Eikendonk naar Den Bosch gevaren. Het was het laatste huis van Den Dungen, alvorens men de polder in ging. Het was dus bij uitstek een geschikte plek voor een herberg.

Tot in de jaren zestig van de twintigste eeuw was hier een herberg gevestigd. Tegenwoordig heeft dit pand het huisnummer Bosscheweg 60.

Ter plaatse heet het gebied vanouds de Keer. Tot op de dag van vandaag wordt het in de volksmond zo genoemd.

Bosscheweg 60 met in het dakvlak "De Keer". In 1731 werd Peregrina hier te vondeling gelegd.

Peregrina van de Keer

Op 12 september 1731 werd het meisje op last van de schepenen van Den Bosch in de protestante kerk van Den Dungen gedoopt. Dat de protestantse kerk werd voorgeschreven moet gezien worden tegen het licht van de "protestantisering" van het overwegend katholieke Staats-Brabant door de Staten-Generaal, die het gezag over dit gewest uitoefenden. Opvallend is dat in het doopboek een andere datum wordt genoemd:

Den 9 Septemb. is gedoopt een vondeling, gevonden op de Keer ten Dungen, door ordre van d'Edele Magistraat te 's H. Bosch, genaamd Peregrina op de Keer, de getuigen van het selve is geweest Jenneke Berendr. van Zuijlikom, Huijsvrouw van Hendrik van Wourkom, Vorster ten Dungen, door versoek van de Weledele Magistraat, volgens verklaring van Monsr. W. Mans, Notaris en voorleser ten Dungen. De naam van het meisje, Peregrina op de Keer (de armenrekening vermeldt steeds Peregrina 'van' de Keer), is heel toepasselijk. Peregrina is het Latijnse woord voor 'vreemdeling'; haar achternaam verwijst naar de plaats waar zij werd gevonden.

Vervolgens werd Peregrina van de Keer diezelfde 12e september publiekelijk in Den Dungen "uitbesteed". Tijdens een openbare inschrijving konden mensen inzetten voor het in huis opnemen en het zorgen voor het levensonderhoud van Peregrina van de Keer voor de periode 12 september 1731 - 25 december 1732. De laagste inschrijver, die daarvoor een "treckgeld" van 1 gulden kreeg, was Hendrik Jan van der Aa. Voor een bedrag van 22 gulden en 10 stuivers verklaarde hij zich bereid Peregrina van de Keer te verzorgen. Merkwaardig is dat, terwijl het meisje van de overheid als protestant gedoopt moest worden, het klaarblijkelijk geen probleem was dat zij in een katholiek gezin werd grootgebracht.

De armenrekeningen over 1733 ontbreken, zodat niet bekend is voor hoeveel geld en door wie Peregrina dat jaar werd onderhouden. Naar kan worden aangenomen is het meisje gewoon bij Hendrik Jan van der Aa in huis gebleven. In 1734 is zij in ieder geval daar nog steeds. Op 19 april 1734 sterft Peregrina van de Keer echter. De armenrekeningen over 1734 vermelden nog de volgende afrekening:

Item betaalt aan Maria wed Hendrick vander Aa en Dirck Sleekers eene somme van vier gulden, drie stuivers ses penn., voldoeninge van het costgelt en onderhoud van Peregrina van de Keer sedert den 25 dec 1733 tot den 19 apr 1734 wanneer het selve kint is overleden.

Resoluties Staten-Generaal betreffende vondelingen

Blijkens resoluties van de Staten-Generaal der Verenigde Nederlanden was het achterlaten en te vondeling leggen van kinderen in de 17e en 18e eeuw geen onbekend verschijnsel. Het kwam in ieder geval zo vaak voor dat in officiële besluiten er aandacht aan werd geschonken. Zo is in artikel 14 van de resolutie van de Staten Generaal van 19 oktober 1792, handelend over het onderhoud van armen, te lezen:

Bij aldien eenig Vrouwspersoon, bezwangerd zijnde, zig naar elders begeeft, en vervolgens van Kinde verlost zijnde, aldaar verblijft, of wel na haare verlossing zig weg begeeft, met agterlaating van het Kind, zal het onderhoud daar van komen, ten laste van die geenen, welke in gevolge van dit Reglement tot de opvoeding der Moeder zelve verplicht zoude zijn geweest.

Het onderhoud van het kind werd dus gelegd bij diegene of die instantie die ook verantwoordelijk was voor de verzorging van de moeder. Als de moeder niet achterhaald kon worden, moest het armbestuur van de gemeente waar het kind was gevonden de verzorging op zich nemen.

In de armenrekeningen van Den Dungen uit de 18e eeuw wordt een aantal keren melding gemaakt van te vondeling gelegde kinderen.

Bron:

Harrie Maas, Te vondeling gelegd; Peregrina van de Keer in: Het Griensvenneke, jaargang 25, no 1, pag. 18.